AKERSHUS FYLKESKOMMUNE

Fragment AS
Fredensborgveien 21 C
0177 OSLO

Att:Thea Chronie-de Maria

Vår ref.: 2024/12384-59 Deres ref.: Dato: 20.10.2026

Nordre Follo kommune - Gbnr 235/62 - Roald Amundsens hjem - Innvilget søknad om dispensasjon iht kulturminneloven for nybygg - besøkssenter - vedtak

Vi viser til søknad datert 12.06.2026 om dispensasjon for nybygg ved Roald Amundsens hjem. Akershus fylkeskommune ga 03.07.2026 tilbakemelding om at søknaden vil bli behandlet etter sommerferien. Etter et dialogmøte 17.09.2026 har Fragment AS 28.09.2026 sendt inn en nærmere redegjørelse for ønsket løsning for nybygget samt en tilleggssøknad om tilrettelegging for universell utforming utomhus.

Eier: Staten v/Kulturdepartementet
Forvalter/tiltakshaver: Roald Amundsens hjem, MiA - Museene i Akershus.
Ansvarlig søker: Fragment AS v/Thea Chronie-de Maria

Omsøkt tiltak

- Føre opp et nytt besøkssenter på den eksisterende tomta til Oppsynsmannsboligen ved Roald Amundsens hjem.
- Tilrettelegge for universell utforming utomhus, fra gårdsplassen fram til nybygget.

Tiltaket er nærmere beskrevet og illustrert i søknadene. Utdrag er gjengitt under *Begrunnelse for vedtaket* i dette brevet.

Fredningshjemmel og myndighet

Roald Amundsens hjem – Uranienborg - er fredet ved forskrift av 25.05.2018 med hjemmel i kulturminneloven § 22a og inngår i landsverneplanen for Kulturdepartementet.

Etter kulturminneloven §§ 22a jf. 15a, kan departementet i særlig tilfelle gjøre unntak fra vedtak om fredning og fredningsbestemmelser for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet. Fylkeskommunen er rette myndighet til å vurdere om dispensasjon skal gis, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven §§ 3 (4) og 4.

PKKM kulturminnevern
Postadresse: Postboks 1200 Sentrum, 0107 OSLO
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 22 05 50 00
E-post: post@afk.no
Internett: www.afk.no
Org.nr.: 930580783

VEDTAK

Med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml) §§ 22a jf. 15a gir Akershus fylkeskommune dispensasjon for detaljprosjektering av følgende tiltak ved Roald Amundsens hjem, Askeladden-ID 239674, gbnr 235/62 i Nordre Follo kommune:

- Føre opp et nytt besøkssenter på den eksisterende tomta til Oppsynsmannsboligen ved Roald Amundsens hjem.
- Tilrettelegge for universell utforming utomhus, fra gårdsplassen fram til nybygget.

Vilkår

- Nybygget skal utføres slik det er beskrevet i søknaden datert 12.06.2026 samt i redegjørelsen datert 28.09.2026 om utforming og endrete fasadedetaljer.
- Tilrettelegging for universell utforming utomhus skal utføres slik det er beskrevet i tilleggssøknaden datert 28.09.2026.

- Dersom det oppstår andre problemstillinger eller tvil underveis skal arbeidet stanses og fylkeskommunen kontaktes.
- Når arbeidet er ferdig skal dere sende inn dokumentasjon som viser hvordan arbeidet har blitt utført og det endelige resultatet.

Tillatelsen er gyldig i 3 år etter at dere har mottatt dette vedtaket.

BEGRUNNELSE FOR VEDTAKET

Roald Amundsens hjem er i dag et offentlig museum som formidler Amundsens sentrale plass i norsk og internasjonal polarhistorie. Anlegget med utomhusareal og bygningenes eksteriør og interiør er svært godt bevart fra da Roald Amundsens bodde på stedet, og også et svært tidstypisk sveitserstilanlegg fra perioden 1870-1920. Flere av Amundsens ekspedisjoner ble planlagt her og uthusbygningene har delvis fungert som depot for ekspedisjonene. Hovedbygningen står slik den var både utvendig og innvendig som da Amundsen døde i 1928.

Omfanget av og formålet med fredningen av Roald Amundsens hjem (utdrag)

Fredningen omfatter badehus, hovedbygning, ishus, lysthus, uthus og utomhusområde. Fredningen skal sikre enkeltbygningene, bygningenes innbyrdes sammenheng, utomhus, samt kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet.

Formålet med fredningen er videre å sikre anleggets personal- og polarhistoriske verdi knyttet til Roald Amundsens liv og virke. Formålet med fredningen er å bevare Uranienborg som et bygningshistorisk og kulturhistorisk viktig anlegg som en karakteristisk borgerlig villa i sveitserstil, med intakte interiører fra begynnelsen av 1900-tallet.

Fredningen *utomhus* omfatter utomhusanleggets areal, terreng, struktur som frukthage, gårdsrom og grøntområde med hovedelementer som vei, stier, dekker, belegg, vegetasjon og annen grøntstruktur samt konstruksjon som brygge, hundehus, gjerder, porter, murer, belysning og trapper med detaljer, materialbruk og overflater. Fredningens avgrensning er markert med blå skravur på kart i fredningsvedtaket. Oppsynsmannsboligen ligger i det fredete utomhusområdet, men er ikke fredet som bygning i seg selv.

Formålet med fredningen av utomhusområdet er å bevare et viktig helhetlig, tidstypisk, arkitektonisk og kulturhistorisk anlegg som har vært bosted for Roald Amundsen.

Sakshistorikk

Akershus fylkeskommune innvilget i vedtak 17.03.2026 rammedispensasjon for følgende tiltak ved Roald Amundsens hjem:

- Føre opp et nybygg på den eksisterende tomta til Oppsynsmannsboligen og/eller bygge om og bygge til Oppsynsmannsboligen til besøkssenter.
- Dersom alternativet blir å sette opp et helt nytt bygg, godkjenner vi at eksisterende bolig kan rives.

Vilkår knyttet til rammedispensasjonen:

- Rammedispensasjonen gjelder hovedgrepet i prosjektet som er beskrevet i søknaden datert 17.02.2026 samt vedlagt skissedokument for besøkssenter.
- Rammedispensasjonen danner grunnlag for videre detaljprosjektering av nytt besøkssenter.
- Detaljprosjekteringen skal skje i dialog med fylkeskommunen.
- Det skal sendes inn en egen dispensasjonssøknad for det konkrete forslaget til nytt besøkssenter.

I fylkeskommunens vedtak skrev vi følgende: *Selv om Oppsynsmannsboligen ikke har noe formelt vern, er det svært vesentlig at et nybygg eller en ombygget oppsynsmannsbolig innordner seg det helhetlige anlegget på Uranienborg med fredete bygninger og fredet utomhusområde.*

I rammedispensasjonen anbefalte vi derfor at følgende temaer/problemstillinger tas med i den videre detaljprosjekteringen:

- Størrelsen på besøkssenteret: Høyde på bygningen, samt størrelsen på nytt inngangsparti mot nord og forlengelsen mot vest.
- Utformingen/arkitekturen: Hvor mye og hvordan skal karakteristiske trekk fra sveitserstilen og de historiske bildene som finnes av Bettys hus gjenskapes?
- Endring av / inngrep i det fredete terrenget/utomhusområdet: Hvor mye tåles av endringer for at tilgjengeligheten til besøkssenteret skal bli universelt utformet?
- Riving: Dersom alternativet blir å sette opp et helt nytt bygg, godkjenner vi at eksisterende oppsynsmannsbolig rives.

Dialogmøte om prosjektet 17.09.2026

Etter at vi hadde gått gjennom søknaden, ønsket vi et dialogmøte om prosjektet før vi fattet dispensasjonsvedtak. Deltakere på dialogmøtet 17.09.2026 var representanter for MiA, Fragment AS og Akershus fylkeskommune. På dialogmøtet ble de ovenfor nevnte temaer/problemstillinger gjennomgått og drøftet.

Etter dialogmøtet sendte Fragment 28.09.2026 inn en nærmere redegjørelse for ønsket løsning for nybygget samt en tilleggssøknad om tilrettelegging for universell utforming utomhus.

Beskrivelse av nytt besøkssenter i søknaden 12.06.2026

Tiltakshaver ønsker at nytt bygg både kan fungere som et sted for å introdusere omvisninger i hovedhuset, utstillinger, til enkel servering, mottakelser og resepsjoner samt som et ressurssenter for polarere og andre som ønsker å vite mer om Amundsen eller polekspedisjoner generelt. Det nye bygget vil bidra til at museet kan ta imot flere besøkende ved å gå fra å være en sesong- til en helårsdestinasjon. Oppføringen av nytt besøkssenter ønskes ferdigstilt før 2028, 100-årsmarkeringen av hans død.

Forslaget til nytt besøkssenter er en videreutvikling av tegninger i søknaden om rammedispensasjon. Huset vil tilpasses til kulturmiljøet gjennom en stedlig byggeskikk og hensynsmessig utforming både i volum, takform, utforming av fasader, detaljering og materialitet, med referanser til både det opprinnelige Bettys hus og tomten øvrige bebyggelse. Karaktertrekk som til en viss grad videreføres fra det opprinnelige Bettys hus er takvinkel, vindusutforming ved inngangsparti, døråpning på gavl mot kysten og materialitet.

Nytt bygg planlegges med samme fotavtrykk som eksisterende bygg, med en utvidelse på 12 m2 mot vest og en utvidelse av inngangspartiet med 17 m2 mot nord. Bygget senkes i terrenget slik at funksjonene blir fordelt over to universelt utformede etasjer med en tilnærmet terskelfri inngang på nivå med bakkeplan. Det er også ønsket å senke bygget slik at det fremstår minst mulig dominerende, med en naturlig plassering i terrenget. Sammenlignet med dagens bygg vil mønehøyde reduseres med 2 meter.

Detaljeringsgraden av fasaden (karmer, kledning og utskjæringer) utføres som en mellomting mellom uthusenes nøkterne utforming, og hovedhusets snekkerglede. Det er ønsket at nytt bygg i større grad blir en henvisning til det opprinnelige Bettys hus, sammenlignet med dagens oppsynsmannsbolig (…).

Nytt bygg vil utføres med hvitmalt trekledning, mens karmer, felt under vinduer, og øvrige detaljer og lister males i blå tone tilsvarende øvrig bebyggelse. Fundamenter vil utføres med hvit murpuss tilsvarende øvrig bebyggelse. Taket til nybygget er utformet som to saltak som møtes i felles mønehøyde, sentrert på bygget. Takvinkelen er redusert i forhold til oppsynsmannsboligen. Bygget vil ha et takutstikk på 0.6 meter. Taket vil kles i flat takstein fra eksisterende oppsynsmannsbolig.

Bygningen vil være universelt utformet med løfteplattform og HCWC i henhold til kravene i TEK17. Hovedinngangen legges i forlengelse av gangveien, og fremheves som hovedinngang gjennom detaljering og vindusutforming.

Arbeider i grunnen og utomhus er i forbindelse med flytting av overvannskulvert, byggegrop for nybygg, rømningsvei fra kjeller/rundt bygget og terrengsenking ved inngang.

Fra Fragments redegjørelse 28.09.2026 etter dialogmøtet 17.09.2026

I oversendelsen 28.09.2026 redegjør Fragment for kriterier for utformingen av nybygget og valg tatt i forbindelse med arkitektur, volum og detaljering knyttet til følgende temaer/problemstillinger:

A. Størrelsen på besøkssenteret
   Det er testet og vurdert ulike takvinkler, gesimshøyder, mønehøyder og takform på inngangspartiet mot nord. Illustrasjoner av alternativene er vist i redegjørelsen.

B. Utformingen/arkitekturen
   Etter flere forsøk mener Fragment/MiA at det omsøkte bygget plasseres seg i et grensesnitt som både tilpasser seg, gjenintroduserer kvaliteter fra det opprinnelige Bettys, samtidig som det tilfredsstiller krav i henhold til dagens standard. Det er testet og vurdert ulike alternativer for utforming av vinduspartiet. Illustrasjoner av alternativene er vist i redegjørelsen.

C. Endring av / inngrep i det fredete terrenget/utomhusområdet
   Etter en gjennomgang av anbefalte tiltak fra Ressursgruppen for universell utforming i Nordre Follo kommune, sett i sammenheng med kulturmiljøets tålegrense forslås det følgende tiltak for å best mulig tilrettelegge for universelt utformet adkomst til det nye publikums— og besøksbygget:

   - Oppføring av et smijernsrekkverk langs fjellknausen, på høyre side gangvei til det nye bygget. Rekkverket vil oppføres fra gårdsplassen og frem til forkant av bygget.
   - Tilpassing av underlaget langs rekkverket, fra eksisterende løs grus til hardpakket grus, i et felt med bredde på minimum 1,8 meter.
   - Tilføre grus i overgang fra gårdsplass til vei opp til nytt bygg for å minimere helning på gangvei mest mulig.

   Det er ytterligere inntegnet mulig HC oppstillingsplass på tunet. Tiltakene er illustrert i oversendelsen 28.09.2026. I tillegg vil det bli lagt til rette for informasjon på hjemmesiden til Roald Amundsens hjem der også er mulig å be om assistanse ved adkomst.

   Fragment har sendt inn en tilleggssøknad 28.09.2026 om dispensasjon fra fredningen utomhus for ovenfor nevnte smijernrekkverk og grusdekke. Tiltakene er del av tilretteleggingen for universell tilgjengelighet ved Roald Amundsens hjem.

Samlet vurdering fra Fragment/MiA

Med utgangspunkt i tidligere redegjorte punkter ønsker Fragment/MiA å videreføre søknad om tillatelse til å oppføre omsøkt volum, men med fasadeutforming uten utskjæringer i underkant av vinduer, og mindre endringer utomhus for å bedre tilrettelegge for universelt utformet adkomst (se tilleggssøknad).

Fylkeskommunens vurdering

Etter dialogmøtet 17.09.2026 og den påfølgende redegjørelsen fra Fragment 28.09.2026 har fylkeskommunen følgende vurdering av forslaget til nytt besøkssenter:

A. Størrelsen på besøkssenteret

Av hensyn til kulturmiljøet er det positivt at det nye bygget er lavere enn oppsynsmannsboligen. Forlengelsen mot vest går inn i et grusplatå og berører ikke selve hageanlegget med vegetasjon. Vi vurderer at tiltaket kan godkjennes i det fredete utomhusområdet.

Det foreslåtte inngangspartiet mot nord går inn i grusplassen foran dagens inngang, men berører ikke selve hageanlegget med vegetasjon. Vi vurderer at inngangspartiet kan godkjennes i det fredete utomhusområdet.

Vi aksepterer begrunnelsen for valg av takvinkel, gesimshøyde, mønehøyde og takform på inngangspartiet mot nord. Vi forstår også betydningen av at det nye besøkssenteret, som ikke er stort, skal ha funksjonelle og universelt utformede arealer, som inngangspartiet er en del av.

B. Utformingen/arkitekturen

I fredningen av Roald Amundsens hjem er det ingen særskilte bestemmelser for nybygg på eiendommen, herunder hvordan nybygg skal utformes. I forskriftsfredningens vedlegg nr. 23.1 om Roald Amundsens hjem heter det imidlertid at fredningen skal sikre enkeltbygningene, bygningenes innbyrdes sammenheng, utomhus, samt kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet. Omfanget av og formålet med fredningen er gjengitt mer i detalj foran i dette brevet. Videre har fredningsforskriften generelle bestemmelser om hvilke tiltak som ikke er tillatt og hvilke tiltak det kan gis dispensasjon for.

Det finnes ulike tilnærminger til hvordan et nybygg i et kulturhistorisk miljø kan utformes. For Roald Amundsens hjem mener fylkeskommunen at det er svært vesentlig at et nytt besøkssenter innordner seg det helhetlige anlegget på Uranienborg med fredete bygninger og fredet utomhusområde, jf. det vi skrev i rammedispensasjonen.

Spørsmålet er da hvordan det å innordne seg kommer til uttrykk i den nye bygningen. Før vi behandlet dispensasjonssøknaden ønsket vi derfor dialog om utformingen av det nye besøkssenteret. Vi spurte blant annet om hvor mye og hvordan karakteristiske trekk fra sveitserstilen og de historiske bildene som finnes av Bettys hus skal gjenskapes.

Vi aksepterer redegjørelsen fra Fragment for den foreslåtte utformingen av det nye besøkssenteret. Vi vurderer at man har funnet en god balanse, der nybygget innordner seg det helhetlige anlegget ved at det oppfattes sekundært, men samtidig tydelig formidler sin funksjon som publikums- og museumsbygg.

C. Endring av / inngrep i det fredete terrenget/utomhusområdet:
I dispensasjonssøknaden datert 12.06.2026 var det foreslått begrensete tiltak for å tilrettelegge for universell tilgjengelighet utomhus. I tilleggssøknaden 28.09.2026 for å tilrettelegge bedre for universell tilgjengelighet foreslås det nye tiltak som består av et smijernsrekkverk langs gangveien opp til nybygget og tilpasning av grusdekket. Tiltakene er del av tilretteleggingen for universell tilgjengelighet ved Roald Amundsens hjem.

Fylkeskommunen vurderer at disse tiltakene på en forsiktig måte bidrar til å tilrettelegge bedre for universell tilgjengelighet til det nye besøkssenteret. Det er lagt stor vekt på at terrenget skal bevares, noe som er positivt av hensyn til fredete anlegget. Fylkeskommunen godkjenner tiltakene foreslått i tilleggssøknaden.

Oppsummering
Akershus fylkeskommune vurderer at et nytt besøkssenter ved Roald Amundsens hjem vil gi bedre og flere muligheter til å formidle Roald Amundsens sentrale plass i norsk og internasjonal polarhistorie. Et nytt besøkssenter vil også kunne bidra til å begrense slitasjen på det svært godt bevarte interiøret i hovedbygningen. Vi er derfor positive til et nytt besøkssenter til dette formålet.

Fylkeskommunens rolle som kulturminnemyndighet i dette prosjektet er først og fremst å vurdere hvordan det nye besøkssenteret innordner seg det helhetlige anlegget på Uranienborg, og om tiltaket ivaretar formålet med fredningen.

Vi vurderer at tiltaket vi gir dispensasjon for, med de vilkårene vi har stilt under vedtaket, ivaretar fredningens formål. Tiltaket medfører ikke vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet. Det foreligger særlig grunn for å tillate tiltaket. På denne bakgrunn innvilger vi søknaden om dispensasjon.

Forholdet til annet lovverk
Hvis tiltaket krever tillatelse etter annet lovverk, må søker sørge for dette før tiltaket kan gjennomføres. Dette kan for eksempel være aktuelt for tiltak som er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven § 20-1.

Dere kan klage på vedtaket
Dere har rett til å klage på vedtaket. Fristen for å klage er 3 uker fra dere har mottatt dette brevet. jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Klagen stiles til Riksantikvaren som er klageinstans, men sendes til oss, gjerne på e-post til post@afk.no. Hvis vi ikke tar klagen til følge, sender vi den til Riksantikvaren. De avgjør saken med endelig virkning.

Har dere spørsmål?

Ved spørsmål kontakt:
Sissel Riibe, telefon: 41 55 08 14, e-post: sisselri@afk.no

Vennlig hilsen

Christian Hintze Holm	Sissel Margrethe Riibe
Avdelingsleder	Seniorarkitekt

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:
Museene i Akershus - Roald Amundsens hjem
MIA - MUSEENE I AKERSHUS STI
NORDRE FOLLO KOMMUNE
RIKSANTIKVAREN